

Underlag för referensgruppsmöte 29/9-2017

Internt diskussionsmaterial inför möte

Utgångspunkt

Hur når vi bredbandsutbyggnad på landsbygden som omfattar alla i ett läge:

- där den strategiska utgångspunkten är att utbyggnaden ska ske på kommersiella villkor
- där de flesta tätorter är utbyggda och ”de otillgängliga områdena” primärt kvarstår
- där bredbandsstöden främst gått till tätortsnära områden och det inte finns planer på ett massivt nytt stöd
- där flera marknadsaktörer är verksamma på landsbygden men inte ser möjlighet att kunna bygga till alla
- där politikerna uppfattar att ”marknadsaktörerna plockar russinen ur kakan” och önskar att ”alla ska med”.

Frågor för diskussion på temat "Hur når vi bredbandsutbyggnad på landsbygden som omfattar alla"?

- **Vilka marknadslösningar finns för landsbygden?**
- **Vilka strategier kan kommuner och regioner använda för att främja utbyggnaden på landsbygden?**
- **Hur kan slutanvändarna underlätta utbyggnaden på landsbygden?**
- **Vem ska ta ansvar för de "vita fläckar" som uppstått genom att utbyggnaden inte omfattat alla på landsbygden?**

Olika landsbygdstyper

Landsbygder – förutsättningarna är olika när utbyggnad av bredband ska ske

Varför behövs en djupare indelning av landsbygd?

1. Landsbygd är en mångfacetterad term
2. Genom en kategorisering kan vita fläckar sättas i en meningsfull kontext. Därigenom öppnas möjligheten att peka på specifika utmaningar som tar hänsyn till de förutsättningar som utgör hinder och möjligheter för utbyggnad på landsbygden.
3. Angreppssättet kan bidra till att öka förståelsen och följaktligen hitta lösningar som är relevanta och genomförbara.

Schematisk illustration av förhållandet mellan avstånd till städer och avstånd till byggnader

Relativt avstånd till städer

Glesbygd

Skärgård / kustnära landsbygd

Blandad bebyggelse Skogsland / Inland

Kulturmark / Jordbruksmark

Tätortsnära landsbygd utan fiber

Tätortsnära landsbygd med fiber

Relativt avstånd mellan byggnader
(Pris per anslutning)

Tänkbart fokus och aggregering av kategorier?

- Tätortsnära landsbygd
- Kustnära landsbygd
- Skogsland/Inland/Glesbygd
- Kulturmark/Jordbruksmark

- [Blandad bebyggelse] restkategori som utgår

Beskrivning av tentativa kategorier för landsbygden

Tätortsnära landsbygd utan fiber

- Områden i anslutning till tätort
- Har kommersiell potential om förutsättningarna är de rätta vilket ger ökad möjlighet att bygga proaktivt/spekulativt
- Möjlighet att nyttja noder och dra sträckningar från tätortsområdet vilket kan göra investeringskostnader hanterbara för kommersiella aktörer under rätt förutsättningar.
- Relativt stabil befolkningsstruktur med viss utflyttning av unga (särskilt gruppen 18-25 år).
- Godtagbar mobiltäckning.

Tätortsnära landsbygd med vita fläckar

- Förutsättningar snarlika de tätortsnära landsbygd utan fiber (se föregående bild).
- Huvuddelen av de områden som fått stöd för utbyggnad av bredband ligger i tätortsnära landsbygd
- En viss andel av hushållen har aldrig fått något erbjudande eller valde i ett första läge att tacka nej.
- De icke uppkopplade i fastigheterna ligger sällan samlade i ett sammanhållet område utan utgörs av enskilda gårdar (på relativt långt avstånd från agglomerationer av hus)
- Varierande grad av förberedelser för att kunna efteransluta.

Skogsland / Inland

- Byar längs med enskilda vägar och huvudstråk (befolkningen koncentrerad på specifika platser)
- Långa avstånd mellan tätorter
- Stora områden utan bebyggelse
- Skogsterräng och kuperat landskap
- Institutionella ägare som försvårar markavtal
- Avfolkning under längre tid pga demografi och utflyttning
- Beroende av xDSL men har ett föråldrat kopparnät, långa stolplinjer
- Modest mobiltäckning
- Utbyggnad primärt via stadsnät i samarbete med lokala frivillighetskrafter (byalag).

Skärgård / Kustnära landsbygd

- Klippig vegetation och vatten ställer särskilda krav på utbyggnad via exempelvis sjökabel och behov av att spränga för att klara förläggning alternativ nyttja lufthängda ledningar
- Stort inslag av glest befolkade öar med "året runt boenden"
- Strandsskyddsproblematik
- Hög befolkningsdensitet (punktvis) under sommarmånader.
- Bristande mobiltäckning och kapacitet
- "I Sveriges skärgårdar är det mycket vanligt att samhällsfunktioner skapas och upprätthålls av civilsamhället. Bryggor för kollektivtrafik, vägar, elnät, vatten och avloppsnät och nu senast bredbandsnät är exempel på detta.
- Varierande mobiltäckning

Kulturmark / Jordbruksmark

- Relativt långt mellan tätorter
- Dominans av kulturmark / produktiv mark för jordbruk (vilket ger möjligt att använda effektiva anläggningstekniker (plöja ner fiberkabel)).
- Risk att produktiv mark (som används för jordbruk) kommer till skada (exempelvis genom att dräneringar skadas) vid anläggning av bredband
- Hög förekomst av fornminnen (kulturminnesmärkt mark) och skyddade arter / växtlighet vilket fordrar stora hänsyn när bredband ska anläggas.
- Relativt låg befolkningsdensitet (Stora gårdar som ligger utspridda).
- Godtagbar mobiltäckning
- Begränsad förekomst av byanätsinitiativ.

Glesbygd

- Otillgängligt genom avsaknad av vägar och annan grundläggande infrastruktur exempelvis el
- Höga fjäll, djupa dalar och täta skogar
- Speciella krav kommunikation (exempelvis i skogsbruk och gruvnäring).
- Tendens till avfolkning
- Extremt låg befolkningsdensitet
- Basal internetuppkoppling, grundläggande telefoni

Blandad bebyggelse

En eller par tätorter av mindre storlek

Varierande vegetation

Inslag av byar men befolkningen utspridd över stor geografisk yta

Stort beroende av xDSL, mobiltäckning med luckor

Utbyggnad primärt via byanätsinitiativ.

Inga stadsnät alternativt stadsnät med primärt fokus på tätorter

Minskning av samhällsservice

Fördelar och nackdelar med Bottom up respektive Top down

- Bottom up-modellen med fiberföreningar och byalag har en mängd olika fördelar:
 - den samlar ihop konsumentintresset
 - människor förklarar för varandra
 - den tar tillvara entusiasmen
 - den mobiliserar bygden
 - stimulerar bygdegemenskap
 - engagemanget har gett positiva bieffekter för landsbygdsutvecklingen
 - det har byggts mycket med lokalt engagemang.

- Bottom up med byalag ger förutsättningar att bygga lönsamt och borde ge förutsättningar att även kunna bygga där det är mindre lönsamt.
- Byalagen kan skapa ett engagemang kring bredbandsfrågan utan att det behöver omfatta byggnation, drift och underhåll. Fiberföreningar/byalag kan behöva kunna hyra in entreprenörer och oberoende aktör för projektledning.
- Bottom up med byalag kan underlätta för markavtal.
- Praktiska problem som uppstår kan lösas på ett pragmatiskt sätt eftersom människor känner varandra.

- Det finns flera frågetecken med fiberföreningsmodellen: Hur ser den långsiktiga förvaltningen ut; Kommer engagemanget dala när utbyggnaden är klar; Har fiberföreningen tillgång till människor med rätt kompetens; Hur ser beställarkompetensen ut?
- Bottom up med fiberföreningar innebär en risk för fragmentisering, dvs. vita fläckar, genom att det finns ett intresse av att hålla nere kostnaderna och att det därmed inte förbereds för efteranslutning till de som inte vill ansluta sig. Vidare kan hushåll utelämnas på tvivelaktiga grunder (t.ex. grannosämja).
- Det blir slumpen som avgör var det byggs eftersom det drivs av eldsjälar, även om det i grunden naturligtvis är positivt med eldsjälar.
- Det är personberoende, det är svårt att överföra, ger inte storfördelar eller naturlig kunskapsöverföring/lärande.

- Bottom up med byalagen klarar inte själv att greppa helheten och klarar inte att lösa de vita fläckarna.
- Bottom up med byalag kan eventuellt vara svårt att kombinera med en Top down-modell, pga. av olika intressen.
- Bottom up kan innebära en risk att näten inte uppfyller alla kvalitetskrav.

Top down – Fördelar

1(1)

- Top down ger förutsättningar för ett helhetstänkande och att vita fläckar kan undvikas. Modellen ger förutsättningar att centralt inventera och analysera vita fläckar och behov, och upphandla bredband för större områden.
- Top down ger möjlighet att rikta fokus och åtgärder mot vita fläckar.
- Top down säkrar att alla omfattas av bredbandsutbyggnaden.
- Top down kan säkerställa att professionalism råder vid utbyggnad och att gängse normer vid byggnation följs.

- I de fall en kommun eller ett stadsnät tar ansvar för bredbandsutbyggnaden finns risk för att bygden lutar sig tillbaka med minskat engagemang som resultat.
- Top down förutsätter monopol. Det kan innebära svårigheter om kommunen t.ex. ska upphandla. Andra aktörer går in och tar de lönsamma delarna under tiden, ”plockar russinen ur kakan”.
- Det kan vara svårt att göra en lokal anpassning och skapa förståelse för de lokala betingelserna.
- En modell passar inte alla och alla omständigheter.
- Att bygga strategiskt, dvs. även där det saknas efterfrågan, kan bli svårt i och med att det inte finns någon som vill ha bredband och arbeta för det.

Bottom up/Top down – mix

- Det finns goda förutsättningar att kombinera en Bottom up-modell med en Top down-modell genom att fördelarna i de två modellerna kombineras.
- Breddbandskoordinatorerna skulle exempelvis kunna inventera intresset för breddbandsutbyggnad i flera kommuner och län. En sådan intressekarta kan sedan utgöra en utgångspunkt för planeringen av utbyggnaden och utbyggnaden. Med hjälp av byalagen skapas ett engagemang kring breddbandsfrågan utan att det behöver omfatta byggnation, drift och underhåll för byalagen.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden utifrån en kommuns perspektiv

Olika strategier för utbyggnad

- Det finns olika strategier för kommunerna att främja bredbandsutbyggnaden på landsbygden:
 1. Marknaden bygger ut - ev. samverkansavtal utan krav.
 2. Avtal med krav på utbyggnad.
 3. Kommunen bygger.
 4. Kommunen finansierar genom lån eller årligt tillskott.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden – Marknaden bygger ut - ev. samverkansavtal utan krav

- Kommunen överlåter till marknaden att sköta utbyggnaden. Eventuellt tecknas samverkansavtal med en leverantör. Avtalet är ett intentionsavtal och inga krav ställs på en fullständig utbyggnad.
- Kommunen förlitar sig på att utbyggnaden på landsbygden ska ske genom marknadens försorg.
- Utbyggnaden kan påverkas och styras av att det finns aktiva byalag/fiberföreningar.
- Fördelar: Innebär inga utbyggnadskostnader för kommunen.
- Nackdelar: Oklart om utbyggnad på landsbygden kommer att ske. Kommunen saknar inflytande. Stor risk för att vita fläckar uppstår.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden – Avtal med krav på utbyggnad

- Avtal tecknas med en leverantör och innebär att utbyggnad ska ske i hela kommunen, både i tätorter och på landsbygden. Högre utbyggnadskostnader på landsbygden uppvägs av lägre kostnader i tätorter.
- Utbyggnaden på landsbygden förutsätter viss anslutningsgrad. Utbyggnad kan påverkas och styras av att det finns aktiva byalag/fiberföreningar.
- Ett bra avtal förutsätter strategisk, teknisk och juridisk kompetens.
- Fördelar: Innebär inga utbyggnadskostnader för kommunen.
- Nackdelar: Förutsätter att avtal tecknas när det fortfarande finns utbyggnadsbehov i tätorter, vilket gör att avtalstypen blir allt svårare att få till stånd när tätorterna blir alltmer utbyggda. Mindre risk för vita fläckar men viss osäkerhet finns eftersom utbyggnaden styrs av anslutningsgraden.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden – Kommunen bygger

- Kommunen bygger fibernät i egen regi.
- Strategin ställer krav på en organisation om avsikten är att äga nätet och driva verksamheten. Om en sådan inte finns, t.ex. i form av stadsnät/energibolag, behöver en sådan byggas upp, vilket kan ta tid och innebära kostnader.
- Fördelar: Kommunen styr och kontrollerar utbyggnaden, vilket säkerställer utbyggnad i hela kommunen.
- Nackdelar: En total utbyggnad av kommunen innebär en investering för kommunen, vilket kräver en finansieringslösning. Takten i utbyggnaden kan begränsas av kommunens resurser. Risken för vita fläckar är liten, men risken finns eftersom kommunen har svårt att hindra marknadens aktörer att bygga, vilket kan splittra områden. Vid utbyggnad genom kommunalt bolag är en fullständig utbyggnad i hela kommunen vidare beroende av vilka överenskommelser/direktiv som finns mellan bolag och kommun.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden – Kommunen finansierar genom lån eller årligt tillskott

- Kommunen investerar i en utbyggnad av bredband på landsbygden. Avsikten är inte att kommunen ska äga fibernätet eller bedriva fiberverksamhet. Kommunen kan finansiera utbyggnaden genom lån eller genom att skjuta till medel årligen.
- Modellen förutsätter att det är möjligt att hitta en aktör på marknaden som erbjuder konkurrenskraftiga priser för utbyggnad och en leverantör som är beredd att köpa fibernätet. Om samverkansavtal finns kan det eventuellt utvidgas.
- Leverantörerna bygger ut där det är kommersiellt gångbart, i tätort och småort.

Strategier för att främja utbyggnad på landsbygden – Kommunen finansierar genom lån eller årligt tillskott

- Fördelar: Kommunen styr/planerar utbyggnad på landsbygden. Vita fläckar kan elimineras. Vid årligt tillskott av medel kan kostnader tas efterhand.
- Nackdelar: Alternativet innebär en kostnad för kommunerna och det krävs en investeringsvilja från kommunens sida. Vid årligt tillskott krävs en politisk vilja över tid att stödja utbyggnad. Utbyggnaden kan riskera att tappa fart om likvida medel inte tillsätts i tillräcklig takt. Viss risk för vita fläckar finns om beslut fattas successivt och de dyraste anslutningarna kvarstår till sist. I kommuner med en monopolsituation på marknaden finns risk för höga byggkostnader och lågt pris vid försäljning av nätet.

Anslutningsgrad och efteranslutningar

Anslutningsgrad vid bredbandsutbyggnad på landsbygden

- Konkurrensen har ökat på landsbygden. Konsekvens i vissa fall är att ingen leverantör får tillräcklig anslutning – människor väntar med att teckna avtal för att se vilken leverantör som kommer att bygga eller för att de hoppas på lägre anslutningsavgifter.
- Antalet fastigheter som krävs vid en kommersiell utbyggnad är idag betydligt lägre än tidigare.
- 50 fastigheter kan vara tillräckligt för utbyggnad på landsbygden – tidigare krävdes hundratals fastigheter för att utbyggnad skulle ske. Även 35-40 fastigheter kan vara tillräckligt.
- Men det finns stora skillnader. 30-50 fastigheter kan vara tillräckligt om de ligger rätt, men otillräckligt om de ligger för glest.

Tydlig skillnad i anslutningsgrad på landsbygd och i tätort

- Det finns en tydlig skillnad mellan tätorter och landsbygd när det gäller nödvändig anslutningsgrad för bredbandsutbyggnad.
- I tätorter/centralorter fattas byggbeslut vid 30-40% anslutningsgrad.
- Det kan vidare vara lättare att uppnå en högre anslutningsgrad i områden på landsbygden där det byggs utan stödmedel än i tätorter. På landsbygden saknas alternativ. I tätorter finns ADSL, kabel-tv och bättre mobilt bredband.

Alla får inte ett erbjudande

- Alla får inte ett erbjudande – men hur stor andel eller hur många i en kommun som inte får erbjudande varierar:
 - I vissa fall – t.ex. där kommunen har en strategi för bredbandsutbyggnaden som innebär att bredband ska byggas ut i hela kommunen kan antalet hushåll/fastigheter som inte får ett erbjudande uppgå till 10-50 totalt inom kommunen.
 - I andra fall kanske motsvarande 10% av kommunens hushåll inte får ett erbjudande.

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar och öka anslutningsgraden – kommunikation

- Förbättrad kommunikation om nyttan med bredband:
 - Mer information till hushåll och företag från myndigheter och leverantörer om vad nätet kommer att innehålla och användas till i framtiden, i form av muntlig och skriftlig information och exempel för att därigenom skapa ökad förståelse bland de som bor på landsbygden.
 - Mer information till politiker i kommunerna om utvecklingen av e-tjänster och hur det kommer att påverka deras kommuninvånare och vad som kan hända med områden som saknar bredband.
- Mer planering och strategiskt tänkande från kommunerna när det gäller digitalisering, e-hälsa, välfärd och skola etc. och information från kommunerna om detta till hushåll och företag.
- Tydligare information vid utbyggnad om att efteranslutning kostar mer än anslutning vid initial utbyggnad.

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar och öka anslutningsgraden – styrning & stöd

- En övergripande strategi för hur bredbandsutbyggnaden ska lösas för de outbyggda områdena på landsbygden som inte byggs ut utan stöd.
- Samfinansiering med mer lönsamma områden – ett bekymmer är dock att det inte finns så många outbyggda centralorts-områden kvar.
- Ytterligare stödmedel och hård styrning av dessa stödmedel för att både lösa befintliga vita fläckar och förhindra att nya vita fläckar uppstår.
- I de fall det byggs med hjälp av stödmedel bör det vara möjligt att nå långt i arbetet med att undvika vita fläckar genom en regional kartläggning av intresset för bredbandsanslutning och regionala prioriteringar av var det ska byggas.

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar och öka anslutningsgraden – samverkan

- Förbättrad samverkan mellan kommuner, regioner, marknadsaktörer med flera aktörer för att främja utbyggnaden.
- Offentlig/privat samverkan för att lösa de fastigheter som kvarstår.

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar och öka anslutningsgraden – övrigt

- Paketering i syfte att skapa en helhet som gör det attraktivt för operatörer att investera, t.ex. paketering med drift av vissa kommunala tjänster och köp av framtida tjänster.
- Ett solidariskt tänkande som innefattar förberedelse för efteranslutning.
- En öppenhet avseende andra tekniker, t.ex. trådlöst.

Framgångsfaktorer för att undvika vita fläckar och öka anslutningsgraden – annat

- Ett säkerställande att alla fastigheter omfattas av bredbandsutbyggnaden genom att utbyggnaden börjar vid de fastigheter som ligger allra längst ut. Det kostar pengar och kan kräva kommunal finansiering på vissa ställen.
- Att kommuner försöker hitta sätt att underlätta utbyggnaden, t.ex. att kommuner som har verksamheter perifert (kan t.ex. vara en pumpstation) drar fram fiber till dessa för att på så vis underlätta för fler att ansluta sig.

Hur många väljer att acceptera ett erbjudande

- Anslutningsgraden kommer sannolikt att öka efterhand genom efteranslutning genom att fler och fler ser behovet av en fiberanslutning. Uppskattningsvis kommer 70-80% att vara anslutna om några år.
- Det finns ett flertal olika skäl till varför människor säger nej till fiberanslutning idag.

Varför säger människor nej

- Önskar inte få tomten uppgrävd.
- Ser inte värdet med en fiberuppkoppling (eller att det skulle vara en investering som höjer fastighetsvärdet).
- Hoppas att anslutningspriset ska sjunka.
- Inte intresserad av digitala tjänster (eller av flera samtida användare).
- För högt anslutningspris.
- Osäkerhet gentemot säljarna (rädd att bli lurad/att det kommer bli dyrare än vad som utlovas).
- Ingen information från säljare (varken via telefon eller via hembesök eller varit på ett infomöte).
- Otydliga avtalsvillkor (möjlighet att bryta avtal) inkl. totalkostnad och leveranstidpunkt för installation.
- Hastigheten på bredbandet oviktig.
- Nöjd med befintlig lösning.
- Hoppas på mobilt bredband.
- Grannar, släkt och vänner avråder.
- Önskar flexibilitet (vilket ges med mobilt bredband).

Vad blir effekterna av en låg anslutningsgrad för utbyggnaden på landsbygden?

- Om anslutningsgraden blir för låg kan det innebära att utbyggnad inte sker, t.ex. att det inte blir kommersiellt möjligt att genomföra utbyggnaden.
- Om utbyggnad inte sker i vissa områden kommer det innebära att människorna i dessa områden inte blir inkluderade i det digitala samhället och därmed inte kommer kunna ta del av de digitala tjänsterna.
- Det finns risk för att kommunernas möjligheter att använda digitala lösningar inom hemtjänst, skola och myndigheter begränsas om människor på landsbygden inte får tillgång till en infrastruktur i form av fiber. Det kan innebära ökade kostnader för kommunerna.
- Områden utan bredband riskerar att avfolkas.

Samverkansavtal

Sammanfattning

- Uppskattningsvis finns 2017 ca 100 st samverkansavtal dvs i drygt en tredjedel av alla kommuner.
- Samverkansavtal ger en grund för att
 - Bygga ett bättre samarbete mellan ingående parter (samverkansplattform)
 - Höja intensiteten i utbyggnadstakten.
 - Säkerställa att fler ska omfattas av fiberutbyggnaden.
 - Allokera resurser till bredbandsområdet
- Det är en stor variation i observerade effekter av samverkansavtal liksom i deras utformning
- Samverkansavtal är inte en förutsättning för att få fiber utbyggt, samverkan med marknadsaktörer finns och fungerar även utan samverkansavtal.
- Det har blivit vanligare att inkludera efteranslutningar och vad infrastrukturen ska användas till (digitalisering) när samverkansavtal skrivs

Samverkansavtalets struktur och innehåll

- Samverkansavtal är en formell överenskommelse mellan en kommun och /eller en region samt en marknadsaktör om bredbandsutbyggnad.
- Samverkansavtal omfattar fiber
- Samverkansavtal bär ofta karaktären av "Letter of Intent" – en avsiktsförklaring
- Samverkansavtal innehåller ingen exklusivitet
- Samverkansavtal innehåller ofta följande:
 - Ett politiskt förankrat avtal och underskriven överenskommelse.
 - Formuleringar om gemensamt mål för bredbandsutbyggnad, inte sällan med en koppling till den nationella bredbandsstrategins målsättningar
 - En struktur för ett formaliserat samarbete, t ex kontaktytor, projektorganisation, gemensamma möten, aktörernas olika roller, pris, utbyggnadsplan.
 - Hur aktörernas ansvar på landsbygd knyter an till befintliga stöd och fiberföreningar.

Samverkansavtalens effekter på bredbandsutbyggnaden generellt

- Ger **fokus** på att alla ska vara inkluderade, vilket omfattar landsbygden
- Påverkar **samarbete** positivt och att **relationer/förtroende** utvecklas
- Skapar en större **insikt och förståelse** mellan aktörer.
- Ger **större täckning** (aggregerad efterfrågan) genom att fånga intresse för perifera områden / se helheten
- Det stimulerar **konkurrensen** och ger **snabbare utbyggnadstakt** - även utanför tätorterna.
- Kan fungera som ett **verktyg (förevändning)** för att driva på arbetet internt hos båda parter
- Ger **professionellt stöd** för att hantera bredbandsutbyggnaden
- Ger **legitimitet** åt att satsa på bredband.
- Skapar ökat **intresse** hos medborgarna och **känsla av trygghet** (att utbyggnaden kommer att ske)
- Positivt **marknadsföringsvärde** för samtliga inblandade.
- Ger **ökad spridning** för fiber även till de som saknar/inte får fiberaccess.
- En möjlighet att få marknadsaktörernas **investeringsmedel** att allokeras till mindre attraktiva områden

Samverkansavtalens effekter - region

Fortfarande relativt få regionala avtal. Liksom på kommunal/lokal nivå finns det stora skillnader mellan olika regioner.

- Ett regionalt utvecklingsperspektiv medför **ett bredare perspektiv** och gör att diskussionen med marknadsaktörerna blir mer omfattande.
- Då fler hushåll och **större ytor omfattas** så ger det ökad möjlighet till **aggregerad efterfrågan**.
- Kan ibland upplevas som mer **neutralt** att sluta avtal på regional nivå och därmed öka möjligheter att nå större framgång.
- Samverkansavtal på regional nivå är vanligtvis på en **mer övergripande nivå** – behöver ta hänsyn till skillnader som finns lokalt
- Förefaller ha **en stimulerande och inspirerade ambition** Det konkreta görs på lokal/kommunal nivå genom att de lokala förutsättningarna är unika.
- När ett starkare åtagande än samverkansavtal efterfrågas ter sig upphandling vara ett alternativ

Samverkansavtalens effekter – marknadsaktör

- **En samtalspartner** och en etablerad kontakt på lokal (och/eller regional) nivå.
- **En kanal** för marknadsaktören för att driva frågan.
- **Utbyggnad står inte och faller med ett samverkansavtal**, om ett område är intressant bygger marknadsaktörerna ändå. Däremot kan de med hjälp och engagemang **utöka antalet intressanta områden** som de inte hittar på egen hand.
- Kan bidra till **bättre anläggningsvillkor** (generellt för alla marknadsaktörer).
- **Bättre samarbete** kan etableras vilket underlättar möjligheten att få kommunen som kund, närmare relation till stadsnätet och därmed ännu bättre möjligheter till samverkan
- **Insikt** om både den ekonomiska utmaningen i utbyggnaden på landsbygd och i förlängningen nyttan med bredband (digitalisering) kan medföra en ökad **vilja att bidra ekonomiskt** på olika sätt.

